

Tuomo Lahdelma*

A NEMZETKÖZI MAGYARSÁGTUDOMÁNYI TÁRSASÁG ÚJ FELADATAI**

A Nemzetközi Magyarorságtudományi Társaság, régi nevén Magyar Filológiai Társaság pontosan harminc éve, 1977. augusztus 25-én alakult meg Nyíregyházán. Az akkor tartott alakuló közgyűlésen elfogadták a Társaság alapszabályát, és megválasztották vezetőségét: Bo Wickmant az első elnökké, Klaniczay Tibort pedig főtitkárrá. Egy olyan tudományos társaság jött ezzel létre, amelynek feladata az volt, hogy egy nemzeti tudományt nemzetközivé tegyen. Abban az időben ez egyáltalán nem volt megszokott dolog. Sőt, elmondható, hogy a Társaság létrejötte nem is lett volna lehetséges Klaniczay Tibor rendkívül komoly tudományos és kultúrpolitikai tekintélye nélkül.

A jelen pillanat perspektívájából nézve a Társaság akkori élettere természetes módon erősen körülhatároltnak tűnik. A politikai szabályok jelenléte már a Társaság nevében és a hungarológia fogalmának definiálásában is kifejeződött. A hungarológia terminusnak nemigen lehetett helye sem a Társaság alapszabályában, sem életében, mivel igen könnyen összekeverhető lett volna a hungarista kifejezéssel. A hungarológia, illetve magyarorságtudomány fogalma pedig leginkább csak a nyelv- és irodalomtudomány alkotta egységre – amit leginkább csak a néprajz, a népköltészet-kutatás, a művészettörténet és a zenetudomány egészíthettek ki – vonatkozhatott, a történelem mint „politikailag veszélyesebb” tudományág nem lehetett jelen, a társadalomtudományokról nem is beszélve. A 2006-os debreceni kongresszuson elfogadott új alapszabály a Társaság működési területét illetően mind „hungarológiáról”, mind „magyarorságtudományról” beszél, de egyáltalán nem definiálja annak tartalmát. Így lévén az új alapszabályban megjelenő hungarológia fogalom nem zár ki, de nem is emel ki semmit, de annál is inkább további vitákat provokál ki.

* Tuomo Lahdelma, elnök, Nemzetközi Magyarorságtudományi Társaság, lahdelma@cc.jyu.fi

** A 2007. aug. 21–22-i lektori konferencián elhangzott előadás írásos változata.

A Nemzetközi Magyar Filológiai Társaság nemzetközisége is sajátosan értelmezett nemzetköziségre célzott. A Társaság hagyományainak megfelelően a Társaság mindenkori elnöke külföldi volt, így a Társaság elnöke képviselte a külföldi tagságot. Ennek a képviselőnek a viszonylagosságát mutatja, hogy – a főtitkárral szemben – az elnöktől inkább reprezentatív jelenlételet vártak el, és nem annyira az aktív részvételt. A főtitkár és az elnök, valamint a magyar és külföldi tagság szereposztása híven tükrözte a szocialista Magyarország kultúrpolitikai elképzeléseit, amelynek egyik alapköve az volt, hogy a tudományos és a kulturális önismeret nem problematikus kérdés. A kulturális közösség, vagy talán inkább az állam öndefiníálása a mérvadó, és ez az öndefiníálás egyszersmind azt a programot is alkotja, aminek alapján a kultúrát kifelé lehet terjeszteni – főleg a külföldön létrehozott magyar tudományos és kulturális intézetek segítségével.

Harminc év hosszú idő, és Magyarország legutóbbi évtizedekbeli történelmére ez különösen igaz. Mostanra a légkör, lehetőségek és a játékszabályok egészen mások lettek. Az említett három tényezőt alaposan át kell gondolni, és ennek az alapján a Társaságot új módon kell bemutatni, és az így létrejövő információt a jelen pillanatban, a technológia mai szintjének megfelelően hozzáférhetővé kell tenni.

A Társaság neve

A Nemzetközi Magyar Filológiai Társaság megnevezés helyébe a Nemzetközi Magyarságtudományi Társaság név lépett, és a hungarológia – amelynek külföldi megfelelői eddig is hordozták a *hungarológia* kifejezést (német: *Hungarologie*, angol: *Hungarian studies*, francia: *études Hongroises*) – mint terminus szalonképessé vált belföldi használatra is.

A hungarológia fogalma

Mindig is a parázs viták kiváltójának bizonyult, egyre szélesebb értelmet nyert. Mára a hungarológia filológiaként való értelmezése elavultnak tűnik, és egyre inkább valamilyen a magyarsággal kapcsolatos tudományként tartják számon. A hungarológia fogalmának természetes részei a hagyományosan is elfogadott tudományágak mellett olyan területek, mint filmesztétika, médiatudományok, történelem, és személy szerint nem látom semmi okát, hogy a hungarológia ne vonatkozhasson a társadalomtudományokra is. Sőt, az elkövetkező kongresszusokon éppen ennek a területnek az erőteljes jelenléte volna kívánatos.

A magyar kép

A jelen perspektívájából egyre inkább megkérdőjelezhető, hogy a magyarok maguk képesek-e választ adni arra a kérdésre, hogy kicsodák is ők. Egyre nyilvánvalóbb, hogy a „Kicsoda a magyar?” kérdés megválaszolása csak interkulturális kölcsönhatásban lehetséges, vagyis szükség van olyan kulturálközi folyamatokra, amik létrehoznak egyfajta magyar önismeretet. A dolog természetéből adódik, hogy ez az önismeret, bár folyamatosan létrejön, soha sem válik véglegessé és lezárttá. Ebből értelemszerűen következik az, hogy a magyaroknak maguknak nem lehet olyan magyarságképe, amit ki lehetne sugározni. A Nemzetközi Magyarságtudományi

Társaságra vonatkoztatva ez azt jelenti, hogy a külföldiek jelenléte a Társaságban minél erősebb és valószínűbb legyen. Ennek részét képezi egyrészt az, hogy a főtítkár és az elnök ideális szereposztása úgy képzelhető el, hogy az elnöki poszt ne csupán reprezentatív legyen, hanem hogy az elnök a főtítkárral együtt aktívan részt vegyen a döntéshozatalban és ebbe a procedúrába belevigye a saját háttérét is, másrészt pedig az, hogy a jövőbeli kongresszusokon a legkívánatosabbak az olyan működési formák lennének, amik a magyarokat és külföldieket közös eredményhozzá-
tálra ösztönöznék.

A Nemzetközi Magyarágtudományi Társaság időszerű feladatai az előző megállapításokból vonhatók le. Személy szerint a következőket tartanám fontosnak kiemelni:

Az új honlap megtervezése

Feltétlenül fontosnak tartom, hogy a Társaságnak legyen egy különálló angol nyelvű honlapja, ami nem azonos a magyar nyelvűvel, mivel elsősorban a külföldieket, a magyarul nem tudó kollégákat kell szem előtt tartania. Az angol nyelvű honlapnak a feladata, hogy elegendő információt nyújtson azoknak, akik tájékozódni akarnak a Nemzetközi Magyarágtudományi Társaság mibenlétéről, és partnereket keresnek a saját tudományos terveikhez. Ezért külön fontos, hogy az angol nyelvű honlap adatokat tartalmazzon az aktuális hungarológiai projektekről, és azokról a kollégákról, akik ezekben részt vesznek. Ezek a szempontok természetesen figyelemre méltók a honlap magyar változatánál is, de emellett a magyar honlaptól várható el az, hogy a Társaság, valamint az egész tudományág jelenlegi helyzetét és történeti fejlődését részletesen bemutassa. Ennek az igénynek a megvalósítása elsőként hozná létre a nemzetközi hungarológia történetét is, esetleg egy életrajzi lexikon formájában. A honlap természetesen nagy publikálási lehetőséget is rejt magában, ezért meggondolandó: nem volna-e célszerű a Társaság hagyományosan gazdag publikációs tevékenységét (a három külön sorozatot) részben átalakítani a honlap szerves részévé.

A nemzetközi hungarológiai kongresszusok

Több száz hungarológust szoktak a világ minden tájáról összehozni, a Nemzetközi Magyarágtudományi Társaság legfontosabb működési formái voltak. Ez minden valószínűség szerint így lesz a továbbiakban is. Leginkább csak azt kell megfontolni, hogy a kongresszusok tematikája minél adekvátabb legyen, és hogy a jó tematika milyen struktúrát kíván. Már a legutóbbi jyväslyai és debreceni kongresszusok alkalmával is teljesen világossá vált, hogy a plenáris és a szekció előadásokból álló kongresszusi forma nem ideális. A plenáris előadások mellé egy-egy részkérdésről szóló vitaindítások kívánkoznak, a szekció-előadásokat pedig minél nagyobb mértékben gondosan előkészített szimpóziumokkal kell helyettesíteni. A szimpóziumokon ebben az összefüggésben több éves folyamatokat értek, amiknél a kongresszus nem feltétlenül a végső cél, hanem esetleg éppen az a stáció, ami leginkább a problémák átgondolására készíti a résztvevőket. A szimpózium az a működési

forma, amiben az interkulturális párbeszéd sikeresen megvalósítható. Ha egy-egy szimpózium szervezőjének két vagy három nemzetközi szakembert kérünk fel, ez majdnem szükségszerűen létrehoz egy erősen nemzetközi résztvevő közösséget és egyfajta interkulturális problémamegoldást.

A konferenciák

A nagy kongresszusok mellett szükségesnek találok tudományosan koherens konferenciák szervezését. Nemzetközi Magyarisztudományi Társaság fontos feladatának tekintem, hogy az egyetemeket a hungarológiai doktori képzésben támogassa, ezért ezeket a konferenciákat elsősorban doktorandusz hallgatók számára kellene szervezni. Elsősorban olyan témákat tudnék ajánlani, amik széleskörűen érintik a hungarológia fogalmát és nemzetközi érdeklődésre számíthatnak. Így megvalósulna a hungarológiára jellemző tudományköziség és interkulturalitás. Ilyen témának gondolom például a hungarológia önértékelését, amit a 2008. augusztusában esedékes doktori konferencia témájának tervezünk.